

УДК 332.2:332.146.3

Лазарева О. В.

lazareva95@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-1050-7118

д.е.н., проф., професор кафедри управління земельними ресурсами,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв**Стерлев Є. О.**

rancraft8@gmail.com, ORCID ID: 0009-0006-1679-6519

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАНЬ У ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД

Анотація. В статті обґрунтовано необхідність повоєнного відновлення землекористувань, визначені аспекти їх відродження на засадах еколого-економічного розвитку. Проаналізовані праці вчених щодо дослідження даної проблематики. Визначено мету статті, яка полягає у висвітленні ключових аспектів відновлення землекористувань, що включають в себе різноманітні заходи, спрямовані на сталість та збалансованість агросектору у післявоєнний час. Проаналізовано досвід відбудови землекористувань у післявоєнний час після закінчення війн, що відбувались на їх територіях в таких країнах, як Великобританія, Франція, Італія, Німеччина, Італія, країни Східної та Центральної Європи, Хорватія, Боснія і Герцеговина, Ізраїль. В процесі дослідження становлено, що прибутковим для реалізації політики відновлення землекористувань у повоєнний період є впровадження таких інновацій в рослинництві та тваринництві як безпілотні технології та роботизовані ферми, що сприятиме їх конкурентоздатності, в цілому пожвавлення економічного та інституційного розвитку, фінансова підтримка. Визначено приклади агроінновацій в землевпорядній практиці. Представлено ключові аспекти відновлення землекористувань, які включають в себе такі ініціативи, як використання інновацій, підвищення продуктивності біо-ресурсного потенціалу, забезпечення сталості землекористування, інвентаризація земель та земельних масивів, проведення екологічнобезпечних та землеохоронних заходів, запровадження технологій регенеративного землеробства, кваліфікована обробка супутникових даних, аналіз антропогенних змін ґрунтів, розробка землевпорядних проєктів відновлення територій, розвиток переробної промисловості та супутніх галузей, запровадження економічних стимулів, відновлення соціальних ініціатив, повноцінного життєвого середовища, а також всебічна підтримка місцевих громад. Вказано, що запропоновані ключові аспекти, що забезпечуватимуть відновлення землекористувань, сприятимуть стійкості агросектору, а також застосуванню комплексного підходу до відновлення на засадах економіко-екологічної та соціальної ефективності.

Ключові слова: відновлення землекористувань, еколого-економічний розвиток, сталість та збалансованість агросектору, агроінновації, ґрунтооздоровчі заходи, агробізнесові ініціативи.

Lazarieva Olena*lazareva95@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-1050-7118**Doctor of Economics, Professor, Professor of Management
the Landed Resources Department,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv***Sterlev Yevgen***pancraft8@gmail.com, ORCID ID: 0009-0006-1679-6519**First-level Higher Education Applicant (Bachelor's Degree Applicant),
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv*

KEY ASPECTS OF LAND USE RESTORATION IN THE POST-WAR PERIOD

Abstract. *The article substantiates the need for post-war restoration of land use, identifies aspects of their revival on the principles of ecological and economic development. The works of scientists on the study of this issue are analyzed. The purpose of the article is to highlight key aspects of land use restoration, which include various measures aimed at the sustainability and balance of the agricultural sector in the post-war period. The experience of post-war land use reconstruction after the end of the wars that took place on their territories in countries such as Great Britain, France, Italy, Germany, Italy, countries of Eastern and Central Europe, Croatia, Bosnia and Herzegovina, and Israel has been analyzed. In the process of research, it was established that the implementation of such innovations in crop and livestock production as unmanned technologies and robotic farms is profitable for the implementation of the policy of land use restoration in the post-war period, which will contribute to their competitiveness and, in general, the revival of economic and institutional development, financial support. Examples of agro-innovations in land management practice are identified. Key aspects of land use restoration are presented, which include such initiatives as the use of innovations, increasing the productivity of bio-resource potential, ensuring sustainable land use, inventorying lands and land massifs, carrying out environmentally friendly and land protection measures, introducing regenerative agriculture technologies, qualified processing of satellite data, analysis of anthropogenic soil changes, development of land management projects for the restoration of territories, development of the processing industry and related industries, introduction of economic incentives, restoration of social initiatives, a full-fledged living environment, as well as comprehensive support for local communities. It is indicated that the proposed key aspects that will ensure the restoration of land uses will contribute to the sustainability of the agricultural sector, as well as the application of an integrated approach to restoration based on the principles of economic, environmental and social efficiency.*

Key words: land use restoration, ecological and economic development, sustainability and balance of the agricultural sector, agro-innovations, soil remediation measures, agribusiness initiatives.

JEL Classification: Q2, Q3, Q51

DOI: <https://doi.org/10.32782/tourismhospcee-14-6>

Постановка проблеми. В період поступального відродження територій, а також відновлення землекористувань після впливу російської навали, важливим є обґрунтування потенційних аспектів їх відродження на засадах еколого-економічного розвитку. Це б сприяло не тільки сталому розвитку територій, а і відродженню як і економічного простору, так і потенціалу територій. Хоча нині стан справ у землекористуванні, що харак-

теризує умови функціонування їх у період повноцінної війни є вкрай загрозливим не тільки для довкілля та біологічного простору, а й для середовища існування громадян на засадах сталості. Так, втрати аграрного сектору внаслідок війни оцінюються більш ніж на 74 млрд євро, 20% сільськогосподарських угідь втрачено або забруднено [1]. За підсумками 2025 року внаслідок війни окуповано 4336 квадратних кілометрів території Укра-

їни, що становить близько 0,72% від загальної площі України [2]. Відповідно, для подальшого поступального відновлення землекористування необхідним є виокремлення таких напрямів та цілей, які б сприяли поступовому їх відродженню на засадах сталості. Це і стало причиною проведення нашого дослідження, окреслило його основні завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На початку дослідження вдамося до вивчення наукових публікацій вчених, що торкаються питання відновлення землекористувань у поствоєнний період. Так, наприклад, Віктор В. Наумчук. [3, с. 243] розглядає сучасні підходи до відновлення земель, що зазнали руйнувань у результаті військових дій, аналізує роль держави у процесі відновлення земельних ресурсів. Ільків Н.В. та Афтанасів В.М. [4, с. 24] досліджують перспективи правового регулювання механізму поновлення права власності та користування земельними ділянками після розмінування у повоєнній перспективі. Чайка Т.В. та Короткова І.В. [5, с. 259–263] розробили план дій для відновлення земельних ділянок після воєнних дій, а також напрями відновлення родючості ґрунтів у повоєнний час. Заслужують на увагу і науково-практичні дослідження [6, с. 64–75], в яких обґрунтовуються складові успішного відновлення територій міст світу, використання його при відбудові українських міст після завершення війни. Вагомими є і практичні дослідження [7] щодо відбудови на засадах сталого розвитку, які базуються на рекомендаціях національного рівня, а також враховують місцеві умови та потреби. Не меншої важливості набув нині і розгляд аспектів відбудови після військових конфліктів [8, с. 139], що дає змогу визначити ключові чинники успіху, а також рекомендації для планування та реалізації повоєнного відновлення країни. Обґрунтовуються аспекти відновлення аграрного сектору, підвищення енергоефективності та індустріалізації [9, с. 100], зокрема через інвестиції в інноваційні та високотехнологічні галузі. Разом з тим, потребують необхідності обґрунтування ключових орієнтирів розвитку землекористувань, що сприятиме відбудові економічного простору у повоєнний період.

Постановка завдання. З урахуванням вищевикладеного метою статті є висвітлення ключових аспектів відновлення землекористувань, що включають в себе різноманітні

заходи, спрямовані на сталість та збалансованість агросектору у післявоєнний час.

Виклад основного матеріалу дослідження. На початку дослідження вдамося в історичний екскурс, проаналізувавши досвід відбудови землекористувань у післявоєнний час після закінчення війн, що відбувались на їх територіях.

Так, наприклад план відбудови в 1948 році включав виділення США допомоги у розмірі 13,3 млрд доларів упродовж 4 років, де частину коштів отримали Великобританія (2,8 млрд дол), Франція (2,5 млрд дол), Італія та Німеччина (по 1,3 млрд дол). Більшість грошей було витрачено на 3,4 млрд дол на імпорт сировини та напівфабрикатів, 3,2 млрд дол на продукти харчування, корми та добрива [10].

У Німеччині у 1947–1949 роках проведено земельну реформу, при якій частину угідь, що належали крупним землевласникам, передали у володіння середнім та дрібним землевласникам. Як результат, завдяки цьому до 1953 році виробництво агропродукції у цій країні перевищило довоєнний рівень [10].

У Великій Британії перед агросектором у період 1947–1949 років було поставлено за мету збільшення виробництва агропродукції на 60% [10], через фермерські господарства почали використовувати нові селекційні сорти рослин та придбавати більш високоефективну нову техніку.

В такій країні, як Італія, де агросектор на той час був відсталим, в рамках земельної реформи країна почала викуповувати земельні ділянки, які мали розмір більше 100 га і продавати їх громадянам, через що в країні почала збільшуватися кількість сімейних ферм, а також суттєво зріс попит на виробництво сільськогосподарської продукції.

Для відновлення країн Східної та Центральної Європи використовувались така програми ЄС, як SAPARD, яка була спрямована на розвиток сільського господарства та взагалі сіл.

Також для пожвавлення економічного розвитку країн, а також приближення їх до країн європейської спільноти, застосовувався план ЄС Stabilisation and Association Process (SAP), головним інструментом якого була програма фінансової підтримки CARDS [11].

Відновлення Хорватії мав назву проект соціально-економічного відновлення (CSERP) та включав інвестиції в громади, Program management (економічне відродження та соці-

альна спрямованість), інституційний розвиток (фінансування послуг, розбудова громад) [12].

Пріоритетами відбудови Боснії і Герцеговини відновлення фінансової системи, реконструкція житла, відновлення фермерських господарств [12].

В Ізраїлі після 1948 років влада країни сконцентрувала свої зусилля на економічному розвитку країни [13]. Так, в цій країні було введено мораторій на полювання для повернення земель до збалансованого розвитку.

Отже, як бачимо, в закордонних країнах відновлення агросектору та економіки відбувалось у різні сценарії. Але беззаперечним є те, що прибутковим для реалізації політики відновлення землекористувань у повоєнний період є впровадження таких інновацій в рослинництві та тваринництві як безпілотні технології та роботизовані ферми, що сприятиме їх конкурентоздатності, в цілому поживлення економічного та інституційного розвитку, фінансова підтримка.

Вдаючись до пошуку ключових кроків та різноманітних аспектів щодо відродження землекористувань у період повоєнного відродження економічного простору, вважаємо, що ними є наступні важелі, що запропоновані нижче.

Так, на нашу думку, одним із інноваційних чинників, що сприятимуть відновленню пошкоджених землекористувань внаслідок військового впливу, є використання агроінновацій, які б сприяли підвищенню продуктивності біо-ресурсного потенціалу, а також покращенню якості виробленої продукції. Це, в свою чергу, суттєво вплине на забезпечення сталості землекористування, а також ефективного використання земле-ресурсного потенціалу. Прикладом таких агроінновацій в землевпорядній практиці є застосування в роботі геодезистів таких високоточних приборів як GNSS Trimble R2, геодезичних квадрокоптерів, роботизованих тахеометрів, кругових призм та лазерних сканерів. Зазначені прибори використовуються для комплексного виконання геодезичних робіт, включаючи топографічну й аерофотозйомку, високоточні вимірювання, винесення проєктів у натуру, 3D-моделювання місцевості та об'єктів тощо.

Суттєве значення матиме і повоєнна інвентаризація земель, земельних масивів, а також землекористувань, яка включає в себе такі ключові елементи, як наповнення даних Держгеокадастру за рахунок уточнення відомостей

та характеристик про земельні ділянки, ідентифікація земель за рахунок виявлення невикористаних та проблемних земель, уточнення меж земельних ділянок за рахунок відновлення помилок чи виправлення неточностей, що були допущені. Це сприятиме створення прозорої бази для інвестиційних ініціатив, а також дозволить забезпечити отримання податкових надходжень, прибутку за рахунок чи то оренди, чи то продажу.

Враховуючи, що ґрунт є основою продовольчої безпеки, важливе значення має запровадження технологій регенеративного землеробства, кваліфікована обробка супутникових даних, аналіз антропогенних змін ґрунтів. Використання технологій мінімального або нульового обробітку ґрунту дасть змогу оздоровити ґрунти, сприятиме забезпеченню екологічної стійкості та підвищенню біорізноманіття, а також зростанню економічних вигод внаслідок проведення екологічнобезпечних ґрунтооздоровчих заходів.

Враховуючи реалії сьогодення, землевпорядні проєкти відновлення територій, які зазнали руйнівного впливу внаслідок військових дій, мають включати в себе як технічний проєкт реабілітаційних робіт та екологічне обґрунтування заходів, що пропонуються, так і повну економічну оцінку робіт, які передбачається здійснити. Фокусування необхідних матеріально-технічних ресурсів на таких територіях, а також побудова часового інтервалу реалізації певного проєкту, сприятиме не тільки поступовому відновленню територій, а і забезпечить побудову більш стійкої моделі, адаптованої до стандартів міжнародного простору.

Формування агробізнесових ініціатив, відновлення інфраструктурного простору, а також підтримка на всіх рівнях виробничого ланцюжка приватних та фермерських господарств забезпечуватиме не тільки підвищення конкурентоспроможності виробництва, а і комерціалізацію структурних зрушень, що сприятиме більш повній реалізації економічного потенціалу.

Розвиток переробної промисловості на тих землекористуваннях, які були частково чи зруйновані, чи пошкоджені внаслідок дій агресора, на територіях, де є це можливим, сприятиме не тільки поступовому їх відродженню, а і розвитку супутніх галузей та створенню нових робочих місць, що в підсумку сприятиме наповненню місцевих бюджетів громад,

забезпечуючи поступове реінвестування прибутку на розвиток бізнесу на землі.

Вважаємо, що не менш важливим аспектом, що забезпечуватиме відновлення землекористувань, має бути впровадження різноманітних економічних стимулів для землевласників та користувачів земельних ділянок. Дані стимули повинні включати в себе надання кредитів на пільгових умовах, передбачати механізм компенсації витрат на відновлення як зруйнованих об'єктів, так і пошкоджених земель.

Не менш важливим аспектом, що сприятиме відновленню землекористувань у післявоєнний час, є відродження соціальної сфери на селі. Це включає такі необхідні заходи, як поступове повернення внутрішньопереміщених осіб, забезпечення їх житлом, якщо воно втрачено, розвиток соціальних ініціатив, таких як соціальний захист, охорона здоров'я, всебічна підтримка громад, подальший поступовий розвиток місцевого самоврядування, що в кінцевому підсумку забезпечить економічне зростання територій та добробут місцевих жителів.

Сформовані нами ключові аспекти відновлення землекористувань представлені на рис. 1.

Впровадження у практику суб'єктів господарювання на землі у поствоєнний період перелічених вище ключових аспектів, що забезпечуватимуть відновлення землекористувань, сприятиме стійкості агросектору, а також застосуванню комплексного підходу до відновлення на засадах економіко-екологічної та соціальної ефективності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У статті висвітлено пріоритетні ключові аспекти відновлення землекористувань, які включають в себе такі ініціативи, як використання інновацій, підвищення продуктивності біо-ресурсного потенціалу, забезпечення сталості землекористування, інвентаризація земель та земельних масивів, що сприятиме прозорості у земельній сфері, проведення таких екологобезпечних та землеохоронних заходів як запровадження технологій регенеративного землеробства, кваліфікована обробка супутникових даних, аналіз антропогенних змін ґрунтів, розробка землевпорядних проєктів віднов-

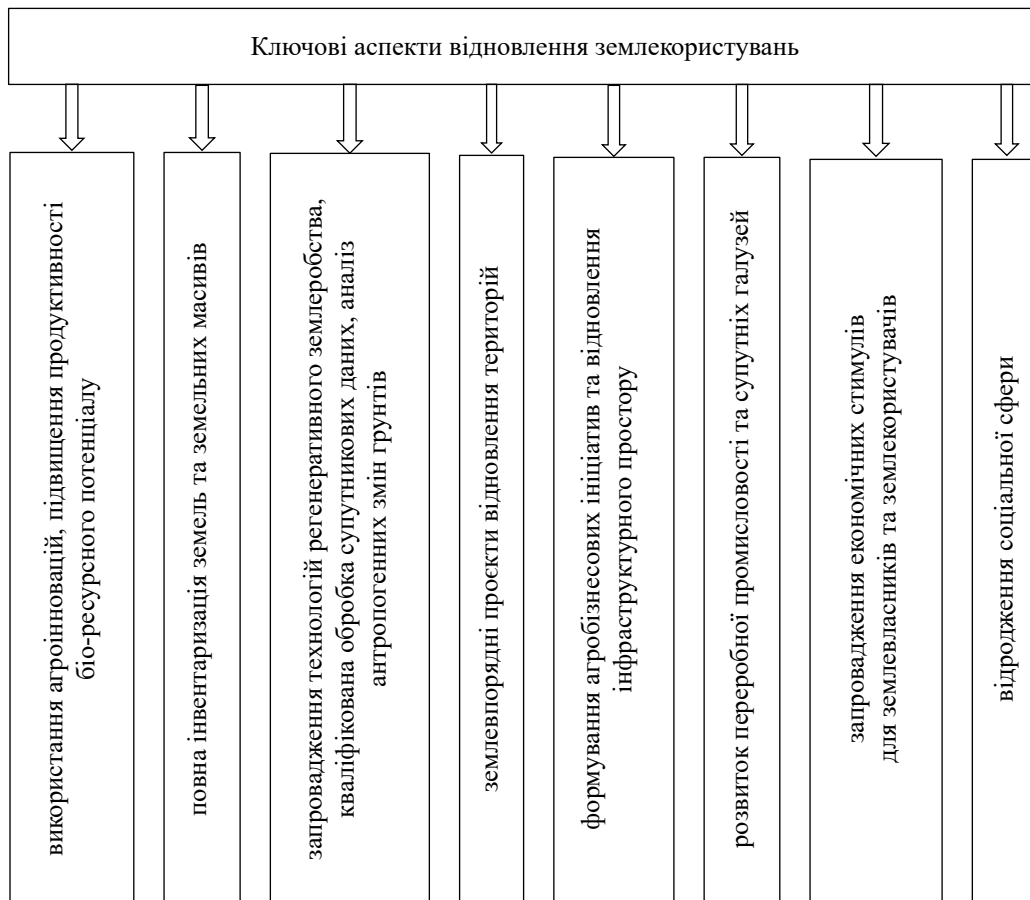

Рис. 1. Ключові аспекти відновлення землекористувань у поствоєнний період

Джерело: сформовано авторами

лення територій, які зазнали руйнівного впливу внаслідок військових дій, розвиток переробної промисловості та супутніх галузей, що сприятиме поступовому відродженню виробництва та бізнесу, запровадження економічних стимулів, що включатимуть в себе надання пільгових кредитів, компенсацію витрат на відновлення порушених землекористувань, відновлення соціальних ініціатив, повноцінного життєвого середовища, а також всебічна підтримка місцевих громад.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні можливостей запровадження у практику особливостей розвитку земельного бізнесу у період відродження економічних ініціатив поствоєнного періоду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Збитки та втрати агросектору внаслідок війни становлять понад 74 млрд євро. (10.09.2025). URL: <https://agrotimes.ua/agromarket/zbytky-ta-vtraty-agrosektoru-vnaslidok-vijny-standovlyat-ponad-74-mlrd-yevro/> (дата звернення: 23.01.2026).

2. Гончар І. (1.01.2026). Скільки української території росіяни окупували за 2025 рік – аналіз DeepState. URL: <https://glavcom.ua/country/incidents/skilki-ukrajinskoji-teritoriji-rosijani-okupuvali-za-2025-rik-analiz-deepstate-1096045.html> (дата звернення: 23.01.2026).

3. Наумчук В. Стратегії відновлення та рекультивації земель після воєнних конфліктів. *Visegrad Journal on Human Rights*. № 5 (275). 2024. с. 239–248. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/07/7.24_topic_Viktor-Naumchuk-239-248.pdf (дата звернення: 23.01.2026).

4. Ільків Н.В., Афтанасів В.М. Перспективи правового регулювання механізму поновлення права власності та користування земельними ділянками після розмінування у повоєнній перспективі. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. Випуск 03, 2025, частина 2, с. 22–26. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/333624/322525> (дата звернення: 23.01.2026).

5. Чайка Т.О., Короткова І.В. Відновлення родючості ґрунту в Україні після воєнних дій. *Захист і відновлення екологічної рівноваги та забезпечення самовідновлення екосистем*: колективна монографія; за заг. ред. Т. О. Чайки. Полтава: Видавництво ПП «Астрія», 2023. с. 232–281. URL: https://www.researchgate.net/publication/367541386_Vidnovlenna_roducosti_gruntuv_Ukraini_pisla_voennih_dij_Restoration_of_soil_fertility_in_Ukraine_after_hostilities (дата звернення: 23.01.2026).

6. Запатріна І.В., Шатковська А.О. Досвід післявоєнного підновлення міст світу: уроки для Укра-

їни. Київ, 2023. 85 с. URL: https://era-ukraine.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/Doslidzhennia_Dosvid-pisliavoiennoho-vidnovlennia-mist.pdf (дата звернення: 23.01.2026).

7. Ігнатенко О., Шор К., Малькова Т., Гаврилюк Р та ін. Повоєнне відновлення України: відбудова заради кращого майбутнього. Київ, 2022. 29 с. URL: <https://www.dossier.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/post-war-reconstruction-UA.pdf> (дата звернення: 23.01.2026).

8. Антонюк Д.А., Жуков В.В. Світовий досвід повоєнної відбудови: уроки для сучасної України. *Управління змінами та інновації*. № 12. 2024. с. 137–143. URL: https://researchgate.net/publication/388840618_SVITOVIJ_DOSVID_POVOENNOI_VIDBUDOVI_UROKI_DLA_SUCASNOI_UKRAINI (дата звернення: 23.01.2026).

9. Писаренко Т.В., Кваша Т.К., Мусіна Л.А. та ін. Ризики воєнного часу: вплив на науку, технології, інновації та перспективи сталого розвитку в Україні: монографія. К.: УкрІНТЕІ, 2024. 174 с. URL: <http://www.uinpei.kiev.ua/sites/default/files/risiks-wartime.pdf> (дата звернення: 23.01.2026).

10. Як відбудували агросектор після війни Німеччина, Італія та Велика Британія. (5.08.2022). URL: <https://latifundist.com/spetsproekt/980-vidbuduyemoyak-vidbudovuvali-agrosektor-pislya-vijni-nimechchina-italiya-ta-velika-britaniya> (дата звернення: 23.01.2026).

11. Пилипенко Я. (26.05.2022). Відбудувати все: як країни відновлювалися після війни. URL: <https://blog.liga.net/user/yapylypenko/article/45172> (дата звернення: 23.01.2026).

12. Колесніченко О. Міжнародний досвід відновлення та відбудови держав і регіонів після військових конфліктів та екологічних катастроф: висновки для України. *Економічна правда*. URL: <https://analytics.intsecurity.org/ukraine-reconstruction/> (дата звернення: 23.01.2026).

13. Копенко В. (19.04.2023). Як екологія вплинула на відновлення передових держав після війни: досвід, що стане у нагоді Україні. URL: <https://nsirogozy.city/articles/281430/yak-ekologiya-vplinu-na-vidnovlennya-krain-pislya-vijni-dosvid-peredovih-derzhav-scho-stane-u-nagodi-uk> (дата звернення: 23.01.2026).

REFERENCES

1. “Damages and losses to the agricultural sector as a result of the war amount to over 74 billion euros” (2025), Available at: <https://agrotimes.ua/agromarket/zbytky-ta-vtraty-agrosektoru-vnaslidok-vijny-standovlyat-ponad-74-mlrd-yevro/> (Accessed January 23, 2026).

2. Gonchar I. (2026), “How many Ukrainian territories did Russians occupy in 2025 – DeepState analysis”, available at: <https://glavcom.ua/country/incidents/skilki-ukrajinskoji-teritoriji-rosijani-oku->

puvali-za-2025-rik-analiz-deepstate-1096045.html (Accessed January 23, 2026).

3. Naumchuk V (2024), “Strategies for land restoration and reclamation after armed conflicts”, *Actual Problems of Economics*, vol 7 (277), pp. 239–248, Available at: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/07/7.24._topic_Viktor-Naumchuk-239-248.pdf (Accessed January 23, 2026).

4. Ilkiv N. V. and Aftanasiv V. M. (2025), “Prospects for legal regulation of the mechanism for restoring ownership and use of land plots after demining in the post-war perspective”, *Electronic scientific publication “Analytical and Comparative Jurisprudence”*, vol. 3, part 2, pp. 22-26, available at: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/333624/322525> (Accessed January 23, 2026).

5. Chaika T. and Korotkova I. (2023), “Restoration of soil fertility in Ukraine after military operations. Protection and restoration of ecological balance and ensuring self-recovery of ecosystems”: collective monograph; edited by T. O. Chaika. Poltava: Publishing House “Astraya”, pp. 232-281, available at: https://researchgate.net/publication/367541386_Vidnovlenna_roducosti_gruntu_v_Ukraini_pisla_voennih_dij_Restoration_of_soil_fertility_in_Ukraine_after_hostilities (Accessed January 23, 2026).

6. Zapatrina I. V. and Shatkovska A. O., (2023), “The experience of post-war reconstruction of cities around the world: lessons for Ukraine”, Kyiv, 85 p., available at: https://era-ukraine.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/Doslidzhennia_Dosvid-pisliavoiennoho-vidnovlennia-mist.pdf (Accessed January 23, 2026).

7. Ignatenko O., Shor K., Malkova T, and Gavriluk P. and others (2022), “Post-war reconstruction of Ukraine: rebuilding for a better future”, Kyiv, 295 p., available at: <https://www.dossier.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/post-war-reconstruction-UA.pdf> (Accessed January 23, 2026).

8. Antoniuk D. and Zhukov V. (2024), “World experience of post-war reconstruction: lessons for modern Ukraine”, *Change management and innovation*, vol. 12, pp. 137–143, available at: https://researchgate.net/publication/388840618_SVITOVIJ_DOSVID_POVOENNOI_VIDBUDOVII_UROKI_DLA_SUCASNOI_UKRAINI (Accessed January 23, 2026).

9. Pisarenko T., Kvasha, T., Musina, L. and others (2024), “Wartime Risks: Impact on Science, Technology, Innovation, and Prospects for Sustainable Development in Ukraine”; monograph, K.: UkrINTEI, 174 p., available at: <http://www.uin-tei.kiev.ua/sites/default/files/risiks-wartime.pdf> (Accessed January 23, 2026).

10. “How Germany, Italy and Great Britain rebuilt the agricultural sector after the war” (2022), available at: <https://latifundist.com/spetsproekt/980-vidbuduyemo-yak-vidbudovuvali-agrosektor-pislya-vijni-nimechchina-italiya-ta-velika-britaniya> (Accessed January 23, 2026).

11. Pylypenko Ya. (2022), “Rebuilding Everything: How Countries Rebuilt After War”, available at: <https://blog.liga.net/user/yapylypenko/article/45172> (Accessed January 27, 2026).

12. Kolesnichenko O. (2025), “International experience in the recovery and reconstruction of states and regions after military conflicts and environmental disasters: conclusions for Ukraine”, *Economic truth*, available at: <https://analytics.intsecurity.org/ukraine-reconstruction/> (Accessed January 23, 2026).

13. Kopenko V. (2023), “How ecology influenced the recovery of advanced states after the war: experience that will be useful to Ukraine”, available at: <https://nsirogozy.city/articles/281430/yak-ekologiya-vplinula-na-vidnovlennya-krain-pislya-vijni-dosvid-peredovih-derzhav-scho-stane-u-nagodi-uk> (Accessed January 23, 2026).

Стаття надійшла: 23.01.2026

Стаття прийнята: 12.02.2026

Стаття опублікована: 19.03.2026